

POSTANOWIENIE

Dnia 8 lutego 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Romualda Spyt

w sprawie z odwołania Okręgowej Rady Adwokackiej w C.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w Częstochowie
z udziałem zainteresowanych: O. P. i Z. W.
o objęcie obowiązkiem ubezpieczeń społecznych,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 8 lutego 2023 r.,
skargi kasacyjnej Okręgowej Rady Adwokackiej w Częstochowie od wyroku Sądu
Apelacyjnego w Katowicach
z dnia 20 września 2021 r., sygn. akt III AUa 1553/20,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Okręgowej Rady Adwokackiej w Częstochowie
na rzecz Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w
Częstochowie kwotę 480 (czterysta osiemdziesiąt) zł tytułem
zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Częstochowie decyzjami z dnia 4 kwietnia 2019 r. stwierdził podleganie Z. W. i O. P. obowiązkowym ubezpieczeniom emerytalnemu, rentowym i wypadkowemu osób wykonujących prace na podstawie umów o świadczenie usług u płatnika składek Okręgowej Rady Adwokackiej w C. w okresach wskazanych w tej decyzji oraz ustalił wysokość

podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i wypadkowe i na ubezpieczenie zdrowotne.

Sąd Okręgowy w Gliwicach Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku, wyrokiem z dnia 16 marca 2020 r., oddalił odwołanie Okręgowej Rady Adwokackiej w C. od powyższych decyzji.

Sąd Apelacyjny w Katowicach, wyrokiem z dnia 20 września 2021 r., oddalił apelację Rady Adwokackiej od wyroku Sądu Okręgowego.

W sprawie ustalono, że Prezes Naczelnej Rady Adwokackiej i Dyrektor Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury zawarli porozumienia w sprawie odbywania przez aplikantów adwokackich w 2014 r. i 2015 r. szkolenia z zakresu działania sądownictwa powszechnego i prokuratury. W porozumieniach tych - w § 1 - przewidziano szkolenie aplikantów adwokackich z zakresu działania sądownictwa i prokuratury przez sędziów i prokuratorów wskazanych przez prezesów sądów i prokuratorów okręgowych i rejonowych w formie zajęć teoretycznych i praktycznych. Stosownie do § 3 tych porozumień, zajęcia odbywają się zgodnie z ramowym planem szkolenia stanowiącym załącznik do porozumień. W myśl § 4 pkt 2 porozumień okręgowe rady adwokackie zawierają umowy cywilnoprawne z osobami prowadzącymi zajęcia.

Z sędzią Sądu Okręgowego Z. W. odwołująca się zawarła dwie umowy o dzieło a z sędzią Sądu Rejonowego O.P. jedną umowę o dzieło.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął, że doręczenie decyzji z naruszeniem art. 40 § 2 k.p.a. w sytuacji, w której pełnomocnik skarżącego płatnika składek wniósł w terminie odwołanie od zaskarżonych decyzji do sądu odwoławczego, wdając się w spór w sprawie, obligowało sąd ubezpieczeń społecznych do rozpoznania odwołania, a tego rodzaju wadliwość postępowania administracyjnego nie stanowi wady formalnej decyzji, która tą decyzję dyskwalifikuje w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego - zaś jedynie w takich przypadkach sąd ubezpieczeń społecznych ma podstawę dla wzruszenia decyzji wskutek naruszenia przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego.

W ocenie Sądu Apelacyjnego, nie sposób uznać, że sprawowany patronat nad aplikantami nosił cechy umowy rezultatu (art. 627 k.c.) w sensie wytworzenia

jednostkowego i zindywidualizowanego dzieła, którego cechy zostały precyzyjnie z góry określone w sposób poddający się następczej weryfikacji. Zawarte umowy były typowymi umowami starannego działania (świadczenie usług), a ich cechą był nadzór w ramach z góry określonego harmonogramu zajęć praktycznych.

W skardze kasacyjnej od powyższego wyroku Okręgowa Rada Adwokacka w C. zarzuciła:

1) naruszenie przepisów postępowania, które miało wpływ na treść wydanego wyroku, tj. art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c., przez jego niezastosowanie przez Sąd Okręgowy w Gliwicach Ośrodek Zamiejscowy w Rybniku a następnie Sąd Apelacyjny w Katowicach, pomimo że decyzja została wydana z rażącym naruszeniem przepisów o postępowaniu przed organem rentowym - organ rentowy wadliwie oznaczył stronę jako Okręgową Radę Adwokacką w C. a tym samym skierował decyzję do osoby niebędącej stroną w sprawie, ponieważ w obrocie prawnym funkcjonuje wyłącznie C.-P. Izba Adwokacka;

2) naruszenie „prawa materialnego”, tj. art. art. 156 § 1 pkt 4 k.p.a. w związku z art. 180 k.p.a. oraz art. 123 ustawy systemowej, przez niezastosowanie i niedostrzeżenie przez organ rentowy a następnie Sąd Okręgowy i Sąd Apelacyjny, że decyzja organu rentowego została skierowana do podmiotu niebędącego stroną, tj. Okręgowej Rady Adwokackiej w sytuacji, gdy stroną postępowania mogła być jedynie C.-P. Izba Adwokacka.

We wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżąca stwierdziła, że skarga jest oczywiście uzasadniona, bowiem w przedmiotowej sprawie zarówno organ rentowy, a w ślad za nim Sąd Okręgowy w Gliwicach Wydział Zamiejscowy w Rybniku oraz Sąd Apelacyjny w Katowicach, przyjęli, iż stroną postępowania jest Okręgowa Rada Adwokacka w C. Tymczasem jest ona organem izby adwokackiej (tu: C.- P. Izby Adwokackiej), jak stanowi art. 39 pkt 2 ustawy z dnia 26 maja 1982 r. Prawo o adwokaturze (jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1184 ze zm.). W przedmiotowej sprawie wadliwie została więc określona w decyzji strona przedmiotowego postępowania a w konsekwencji strona postępowania sądowego.

Dalej wywiedziono, że skoro dany podmiot nie ma w ogóle podmiotowości (zdolności prawnej ani zdolności do czynności prawnych) w postępowaniu

administracyjnym, to nie sposób stwierdzić, że jest „osobą” w rozumieniu przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego. W takiej sytuacji decyzję należałoby potraktować jako decyzję, która w ogóle nie określa strony (adresata), a zatem wydaną z rażącym naruszeniem art. 107 § 1 k.p.a, co stanowi kwalifikowaną wadę prawną, o której mowa w art. 156 § 1 pkt 2 k.p.a. Ponadto, jak podkreśla się w orzecznictwie, adresatem zawartego w decyzji administracyjnej obowiązku musi być strona postępowania administracyjnego, a nie jej przedstawiciel. Przedstawiciel działa bowiem w imieniu strony w postępowaniu, natomiast prawa i obowiązki wynikające z decyzji dotyczą strony postępowania.

Organ rentowy, w odpowiedzi na skargę, wniósł o wydanie postanowienia o odmowie przyjęcia jej skargi kasacyjnej oraz o zasądzenie od skarżącej na swoją rzecz kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Stosownie do art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne (pkt 1), istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów (pkt 2), zachodzi nieważność postępowania (pkt 3) lub skarga jest oczywiście uzasadniona (pkt 4).

Na wstępie odnosząc się do przesłanki określonej w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., należy zauważyć, że w świetle utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika ona zwykle z oczywistego, widocznego *prima facie* naruszenia przepisów prawa polegającego na sprzeczności wykładni lub stosowania prawa z jego brzmieniem lub powszechnie przyjętymi regułami interpretacji. Nie chodzi zatem o takie naruszenie prawa, które może stanowić podstawę skargi w rozumieniu art. 398⁴ k.p.c., lecz o naruszenie kwalifikowane (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 317/07, LEX nr 453107; z dnia 25 lutego 2008 r., I UK 339/07, LEX nr 453109; z dnia 26 lutego 2001 r., I PKN 15/01, OSNAPiUS 2002 nr 20 poz. 494; z dnia 17 października 2001 r., I PKN 157/01, OSNP 2003 nr 18, poz. 437; z dnia 8 marca 2002 r., I PKN 341/01, OSNP 2004 nr 6, poz. 100; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 stycznia 2008 r., I UK 218/07, LEX

nr 375616). Jeżeli więc przesłanką wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania miałyby być okoliczność, że skarga jest oczywiście uzasadniona (art. 398⁴ § 1 w związku z art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), skarżący powinien w uzasadnieniu wniosku zawrzeć wywód prawny wskazujący, w czym wyraża się ta „oczywistość” i przedstawić argumenty na poparcie tego twierdzenia, koncentrując się na wykazaniu kwalifikowanej postaci naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego polegającej na jego oczywistości, widocznej *prima facie*, przy wykorzystaniu podstawowej wiedzy prawniczej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 16 września 2003 r., IV CZ 100/03, LEX nr 82274). Przy czym podkreślić należy, że w judykaturze podkreśla się, iż przesłanką przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania nie jest oczywiste naruszenie konkretnego przepisu prawa materialnego lub procesowego, lecz sytuacja, w której naruszenie to spowodowało wydanie oczywiście nieprawidłowego orzeczenia. Sam zarzut naruszenia (nawet oczywistego) określonego przepisu (przepisów) nie prowadzi wprost do oceny, że skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona (postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 7 stycznia 2003 r., I PK 227/02, OSNP 2004 nr 13, poz. 230; z dnia 11 stycznia 2008 r., I UK 285/07, LEX nr 442743; z dnia 11 kwietnia 2008 r., I UK 46/08, LEX nr 469185 i z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). Ma to szczególne znaczenie w sytuacji, w której oczywista zasadność skargi kasacyjnej miałyby polegać na oczywistym naruszeniu przepisów procesowych, gdyż, stosownie do art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., skargę można oprzeć na naruszeniu przepisów postępowania, jeżeli uchybienie to mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy. Skarżący więc musi wykazać, że następstwa wytkniętej w skardze wadliwości postępowania i orzekania były tego rodzaju (bądź skali), iż kształtowały one lub współkształtowały treść kwestionowanego w sprawie orzeczenia (por. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 10 lutego 1997 r., I CKN 57/96, OSNC 1997 nr 6-7, poz. 82; z dnia 24 października 2006 r., II PK 38/06, LEX nr 950620 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 17 marca 2006 r., I CSK 63/05, LEX nr 179971; z dnia 5 grudnia 2007 r., II PK 103/07, LEX nr 863973; z dnia 16 czerwca 2011 r., III UK 213/10, LEX nr 950436). Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 9 lipca 2014 r. w sprawie I PK 316/13 (LEX nr 1511811), wyraził trafny pogląd, że w sytuacji, gdy skarga kasacyjna nie zarzuca obrazy jakiegokolwiek przepisu prawa

materiałnego stanowiącego podstawę wyrokowania sądu odwoławczego, to w konsekwencji nie jest możliwa ocena, czy naruszenie przepisów prawa procesowego wskazanych przez nią w podstawie kasacyjnej mogło mieć - rzeczywiście - istotny wpływ na wynik sprawy, czego wymaga przepis art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. Nie chodzi przy tym o czysto teoretyczną możliwość takiego wpływu, lecz o wykazanie, że w okolicznościach danej sprawy ten wpływ był (mógł być) realny, a można to stwierdzić dopiero wówczas, gdy w skardze zostanie podniesiony adekwatny w konkretnych okolicznościach faktycznych zarzut obrazy prawa materialnego (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2014 r., I PK 208/13, LEX nr 1646059). Innymi słowy, możliwość uznania przez Sąd Najwyższy orzeczenia Sądu drugiej instancji za merytorycznie błędne uzależnione jest od oceny materialnoprawnych zarzutów, a skoro ich nie powołano w skardze kasacyjnej, to nie sposób przyjąć, że nawet jeśli w rzeczywistości do naruszenia wskazanych przepisów doszło, to mogło to mieć wpływ na wynik sprawy (por. także wyroki Sądu Najwyższego z 29 listopada 1996 r., III CKN 14/96, OSP 1997, z. 3, poz. 65; z dnia 1 maja 2017 r., II CSK 514/16, LEX nr 2333029; dnia 15 października 2014 r., I UK 48/14, LEX nr 1545139; z dnia 28 listopada 2019 r., I PK 175/18, LEX nr 3226095).

W rezultacie, brak oparcia skargi kasacyjnej na podstawie naruszenia prawa materialnego stanowi jej istotną wadę konstrukcyjną, która *a limine* powoduje, że nie można uznać jej za oczywiście uzasadnioną, co przesądza o odmowie przyjęcia jej do rozpoznania.

Niezależnie od tego należy zauważyć, że przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego nie mogą stanowić samodzielnej podstawy skargi kasacyjnej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 stycznia 2014 r., II UK 242/13, LEX nr 1415119; z dnia 14 lutego 2008 r., I UK 206/07, OSNP 2009, nr 9-10, poz. 125). Jest tak dlatego, że przepisy te nie są przepisami prawa materialnego (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) oraz dlatego że sąd orzekający w sprawach ubezpieczeń społecznych może stosować jedynie przepisy Kodeksu postępowania cywilnego, więc w sferze zarzutów proceduralnych skarga kasacyjna musi się opierać na podstawie naruszenia przepisów postępowania cywilnego (art. 398³ § 1 pkt 2 w związku z art. 1 k.p.c.).

Należy także przypomnieć, że w orzecznictwie Sądu Najwyższego utrwaliło się przekonanie, że postępowanie sądowe w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych skupia się na wadach wynikających z naruszenia prawa materialnego, a kwestia wad decyzji administracyjnych spowodowanych naruszeniem przepisów postępowania administracyjnego pozostaje w zasadzie poza przedmiotem tego postępowania. Sąd ubezpieczeń społecznych jako sąd powszechny może i powinien dostrzegać jedynie takie wady formalne decyzji administracyjnej, które decyzję tę dyskwalifikują w stopniu odbierającym jej cechy aktu administracyjnego jako przedmiotu odwołania. Wprowadzenie do porządku prawnego art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. regułę tę modyfikuje. Jednak, jak zauważył Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 19 maja 2022 r., I USKP 130/21 (LEX nr 3433258), odstępstwo od zasady jest jednak ograniczone podmiotowo i przedmiotowo. Przepis wskazuje bowiem, że chodzi wyłącznie o „decyzję nakładającą na ubezpieczonego zobowiązanie, ustalającą wymiar tego zobowiązania lub obniżającą świadczenie”, a także, że w ujęciu podmiotowym chodzi wyłącznie o „ubezpieczonego”, który jest adresatem decyzji. W związku z tym Sąd Najwyższy stwierdził, że płatnik składek nie ma w prawie procesowym statusu ubezpieczonego, a więc w sprawach o objęcie ubezpieczeniem społecznym i określenie wysokości podstawy wymiaru składek art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. nie znajduje zastosowania (por. także niepublikowane postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 22 listopada 2022 r., II UZ 33/22; z dnia 11 października 2022 r., II UZ 28/22; z dnia 19 października 2022 r., II UZ 19/22; z dnia 23 listopada 2022 r., II UZ 55/22).

W związku z powyższym poglądem zarzut kasacyjny oparty na art. 477¹⁴ § 2¹ k.p.c. (w powiązaniu ze stosownymi przepisami Kodeksu postępowania administracyjnego) nie ma zastosowania w niniejszej sprawie. Zatem i z tego punktu widzenia skarga kasacyjna nie może być oczywiście uzasadniona.

Na koniec wyjaśnić trzeba, że zaskarżona w sprawie decyzja dotyczyła podlegania ubezpieczeniom społecznym przez osoby, z którymi, jak wynika z wiążących Sąd Najwyższy (art. 398¹³ § 2 k.p.c.) ustaleń faktycznych, Okręgowa Rada Adwokacka w K. zawarła umowy, nazwane „umowami o dzieło”, których przedmiotem było pełnienie funkcji patrona aplikanta oraz sporządzenie opinii z przebiegu szkolenia praktycznego. Stroną tego postępowania powinien być zatem

płatnik składek na te ubezpieczenia jako inna osoba, której praw i obowiązków dotyczy zaskarżona decyzja (art. 477¹¹ § 1 k.p.c.). Jest to osoba, na której sferę prawną zaskarżona decyzja oddziałuje bezpośrednio, przy czym jest to podmiot inny od ubezpieczonego oraz od zainteresowanego; podobnie jak ubezpieczony, ta inna osoba jest adresatem decyzji wydanej przez organ rentowy i uczestnikiem postępowania przed organem rentowym, co oznacza, że została co najmniej wymieniona w treści (sentencji) decyzji organu rentowego, nie jest jednak inicjatorem postępowania przed organem, który wydaje względem niej decyzję, działając bez jej wniosku - z urzędu, w wyniku kontroli (zob. np. postanowienia Sądu Najwyższego: z dnia 26 kwietnia 2017 r., I UK 279/16, LEX nr 2311192; z dnia 28 czerwca 2016 r., II UZ 18/16, LEX nr 2111410).

Płatnikiem składek na ubezpieczenia społeczne jest (także) jednostka organizacyjna pozostająca z inną osobą fizyczną w stosunku prawnym (np. umowy o świadczenie usług, o której zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia – art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych; jednolity tekst: Dz.U. z 2022 r., poz. 1009 ze zm.; dalej: ustawa systemowa) uzasadniającym objęcie tej osoby ubezpieczeniami społecznymi (art. 4 pkt 2 lit. a ustawy systemowej). Przepis ten mówi o jednostce organizacyjnej, nie wymagając od niej osobowości prawnej. Oprócz jednostek wyszczególnionych w art. 65 k.c., zdolność procesowa przysługuje także innym jednostkom organizacyjnym, jeżeli przepisy szczególne przyznają im zdolność sądową. Do nich należy jednostka organizacyjna będąca płatnikiem składek, której art. 477¹¹ § 1 k.p.c. przyznaje zdolność procesową.

Ponieważ skarżąca nie twierdzi, że sporne umowy zawierane były w imieniu i na rzecz Naczelnej Rady Adwokackiej (strony porozumienia z Dyrektorem Krajowej Szkoły Sądownictwa i Prokuratury w sprawie odbywania przez aplikantów adwokackich w 2014 r. i 2015 r. szkolenia z zakresu działania sądownictwa powszechnego i prokuratury), to płatnikiem składek i stroną niniejszego postępowania posiadającą zdolność procesową jest Okręgowa Rada Adwokacka w C.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy orzekł na podstawie art. 398⁹ oraz art. 108 § 1 i art. 98 § 1 k.p.c. w związku art. 398²¹ k.p.c. w związku z § 10

ust. 4 pkt 2 w związku z § 9 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2018 r. poz. 265).